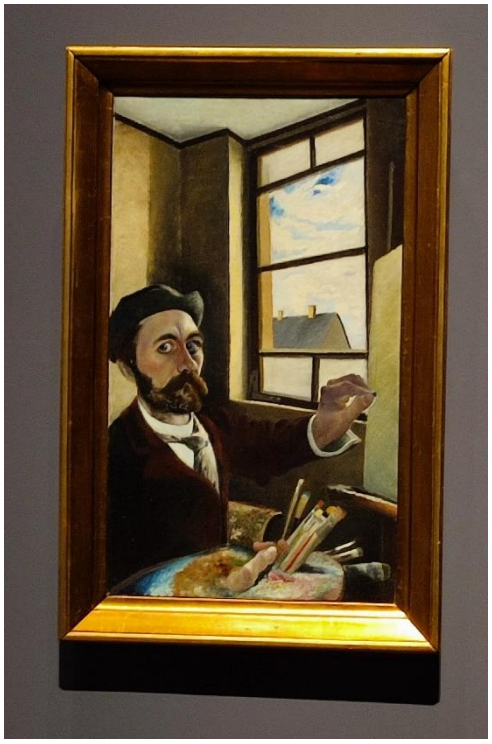
Jolsvai András

Csontváry, mint adu ász

Szeretem az olyan mondatokat, amelyek úgy kezdődnek, hogy az ilyen-olyan múzeum nagyszabású kiállítással tiszteleg a festőóriás 170-ik születésnapja előtt. Ennél még a 171-ik is jobb volna, abban legalább volna egy csipetnyi irónia.

Nincs persze semmi baj azzal, hogy Csontváry-tárlat nyílik Budapesten, enynyire nagyszabású legutóbb kilencszázhatvanháromban rendeződött, azaz hatvan évvel ezelőtt, akkor nyilván a százötvenedik évfordulót ünnepeltük, a százasról és a másfélszázasról meg valahogy megfeledkeztünk, de hát ennél nagyobb bajunk ne legyen, Csontváry örök, emlékezni mindig van ok is, lehetőség is.

Nem ismerem persze az idei tárlat valódi indokait, de nem lehet kizárni azt a feltételezést sem, miszerint az illetékesek belenéztek a bukszájukba az idei év tervezésekor, aztán sóhajtottak egy nagyot, mert látván látták, hogy az a buksza bizony üres (a vészhelyzet az vészhelyzet, ilyenkor először a kultúrától vonódik meg a támogatás, aztán az egészségügytől majd az oktatástól, hogy maradjon elég a katonáknak, rendőröknek, lovagoknak, mészárosoknak, efféléknek), aztán törték egy kicsit a fejüket, végül valaki kibökte:

– Csontváry!

– Mire föl? – kérdezte az igazgató.

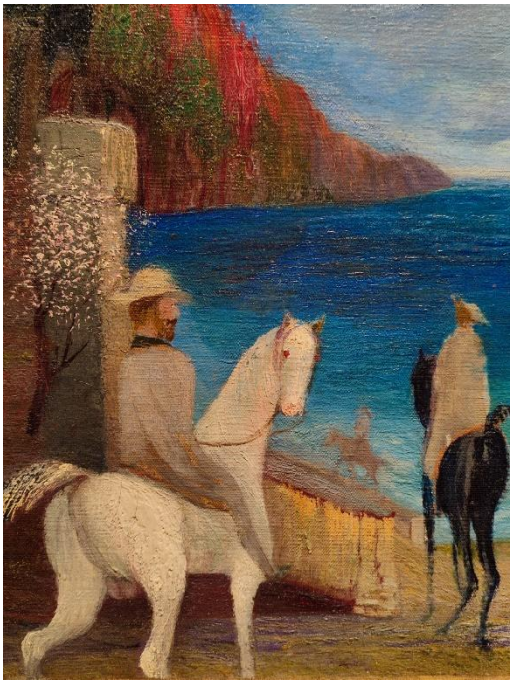
– Olcsó, azért. És különben is százhetven éve született.

Igen, igen, ez remek ötlet, csapott a homlokára mindenki. Csontváry fillérekből megrendezhető, a képei fele eleve a múzeumé, a másik felét csak Pécsről kell felhozni, a nagyszabást a képméretek adják, a főművek maguk meg-

töltenek jónéhány falat, ha két-három magángyűjtő (nem is nagyon van több) rávehető még a szereplésre, adott a széles kör és a mindenoldal, a siker szavatolt, Csontváry nemzeti géniusz, őt mindenki szereti, bár senki sem érti, Csontváryt látni kell, ha órákat kell is sorban állni érte.

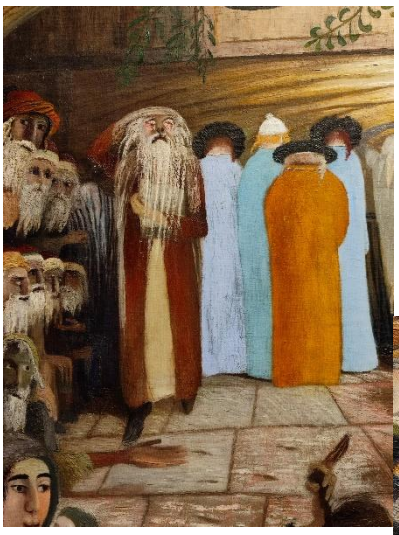
Mondom, mindez csak feltételezés. Lehet, hogy nem így történt. Lehet, hogy komoly koncepció rejlik a projekt mélyén, bár az ebből a szögből nemigen látható.

Mindez persze az élményt nem zavarja. Csontváry lenyűgöző, egyedülálló, lélegzetelállító, követhetetlen. Van, aki rajong érte, és van, aki nem szereti, de ezt már ő sem vallja be: tudja, hogy Csontváry helye hol van a magyar festészeti kánonban (a legnagyobbak között), tudja, hogy róla rosszat mondani nem illik, aki nincs velünk, az ellenünk van, hallgatni arany.

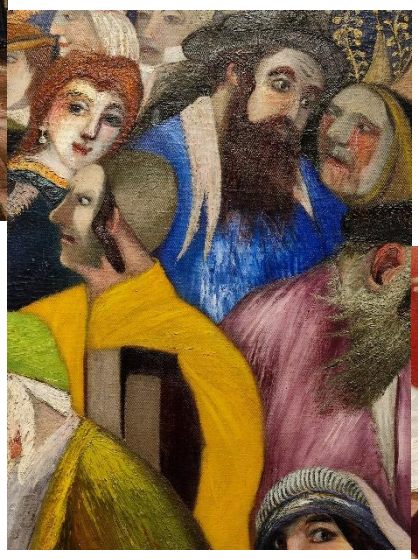
Egy szó mint száz, egy Csontváry-kiállítás Budapesten sikerre van ítélve, és csak legyen is. Negyvenöt mű, közöttük nem egy a legnagyobbak (A taorminai görög templom romjai, Önarckép, Magányos cédrus), és néhány a legkisebbek (Pillangók, müncheni modellrajzok) közül, szavunk sem lehet. És akkor még nem is dicsértük az elegáns, levegős rendezést és a magas színvonalú kí-

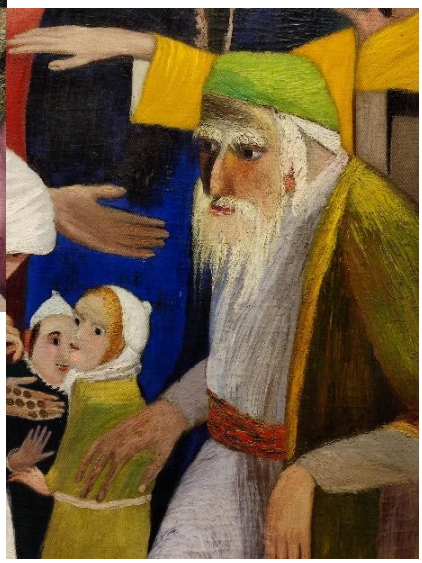

sérő szövegeket. (Bellák Gábor, Gergely Marianne) Pedig azt nem mulaszthatjuk el.

A kérdés az, tudunk-e még Csontváryról újat mondani. És vajon kell-e? Hiszen még a régi kérdéseinkre se találtuk meg a végső választ. Például arra, hogy miképpen formálódik egy legenda véletlenek sorozatán át. Vagy hogy miért nem rezonál a világ erre a különös művészre, pedig a magyar állam mindent megtett ennek érdekében. Vagy hogy miért olyan nagy a színvonalbeli különbség a festmények és az írások között. Vagy hogy hány ember kap élete során ilyesféle égi jelet (nagy művész lesz belőled, nagyobb Raffaelnél), s hány váltja aztán valóra a jóslatot. Vagy hogy tényleg ilyen jól keresett anno egy iglói patikus, hogy húsz év munka után harminc évig élhetett, utazgathatott, festhetett belőle.

Ezekre majd a százhetvenedik évfordulón rendezendő kiállítás alkalmából adjuk meg a választ.

Fotó: Tanyi Adrienne